

ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ (LAUTSI ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΚΑΤΑ ΙΤΑΛΙΑΣ)

Στις 22 Απριλίου του 2002, κανείς από τους παρενρισκομένους στην τακτική συνάντηση μεταξύ γονέων-κηδεμόνων και διοικούντων του σχολείου “Vittorino da Feltre” δεν μπορούσε να πιστέψει ότι από μια απλή ερώτηση θα ξεκινούσε ένας μακρὺς δικαστικός αγώνας, ὁ ὁποῖος θα δημιουργοῦσε ἐντάσεις στην Ἰταλία και θα ἔφθανε ὡς τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριον Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου (ἐφεξῆς ΕΔΔΑ).

Ο ιατρός Albertin, πατέρας τῶν μικρῶν Sami και Daitaicio, πὸν φοιτοῦσαν στὸ ἐν λόγῳ σχολεῖο τοῦ Abano Terme (Veneto), ρώτησε τοὺς διευθύντοντες κατὰ πόσον θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει ὁ Σταυρὸς, ἓνα θρησκευτικὸ σύμβολο, στὶς αἰθουσες διδασκαλίας. Ἡ διοίκηση τοῦ σχολεῖου ἀπάντησε ὅτι ἡ ὑπαρξη τοῦ Σταυροῦ προβλέπεται (ἀπὸ δύο Βασιλικά Διατάγματα, τοῦ 1924 και τοῦ 1928) και ὅτι θὰ τοὺς διατηροῦσε στὶς

σχολικὲς αἰθουσες ὡς εἶχε. Κατὰ αὐτῆς τῆς ἀπόφασης στράφηκε ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν Soile Lautsi-Albertin, ἰταλίδα με φιλανδρικὲς ρίζες, ἐνώπιον τοῦ Διοικητικοῦ Δικαστηρίου τοῦ Veneto, τὸ ὁποῖο παρεπέμπε τὴν ὑπόθεση στὸ Συνταγματικὸ Δικαστήριον, ρωτώντας γιὰ τὴ συνταγματικότητα τῆς ἐν λόγῳ πράξης. Τὸ τελευταῖο ἔκρινε ἑαυτὸ ἀναρμόδιο και ἀνέπεμπε στὸ Διοικητικὸ Δικαστήριον, τὸ ὁποῖο στὶς 17 Μαρτίου 2005 ἀπέρριψε τὴν προσφυγὴ τῆς κας Lautsi, με τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι ἡ ἀπόφαση τῆς διοίκησης τοῦ σχολεῖου εἶχε νόμιμη βάση στὰ δύο Βασιλικά Διατάγματα και περαιτέρω ὅτι δὲν ὑπῆρχε παραβίαση τῆς ἀρχῆς τοῦ κοσμικοῦ κράτους, ἀφοῦ ὁ Σταυρὸς δὲν ἀποτελοῦσε μόνον ἓνα θρησκευτικὸ σύμβολο, ἀλλὰ ἀντικατόπτριζε τὴν ἱστορία και τὸν πολιτισμὸ τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ και ἐν γένει τῆς Δύσης, με ἔμφραση στὶς ἀξίες τῆς ἀνεκτικότητας, τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης, τῆς ἄρνησης τῶν διακρίσεων. Ἡ κα Lautsi ἄσκησε ἀναίρεση κατὰ αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως στὸ Consiglio di Stato (ἀνώτατη δικαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἰταλίας – θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ παραβάσουμε με τὸ δικὸ μας Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας), τὸ ὁποῖο, ἀσπασζόμενο τὴ θέση τοῦ Διοικητικοῦ Δικαστηρίου, ἀπέρριψε τὴν ἀναίρεση.

Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν δικαστικῶν ἀγῶνων, ἓνα ἐντονο debate λάμβανε χώρα μεταξὺ ὑποστηρικτῶν και μὴ τοῦ Σταυροῦ. Ἡ ὑπουργὸς Παιδείας Gelmini δήλωνε στὴ *Repubblica*: «Ὁ Σταυρὸς ἀποτελεῖ σύμβολο τῆς παράδοσῆς μας», ἐνῶ ὁ Adel Smith,

πρόεδρος της Ένωσης Μουσουλμάνων Ιταλίας, δίδωνε στην *Corriera della Sera*: «Σε ένα κράτος που αυτοαποκαλείται κοσμικό, δεν μπορεί να καταπιέζουν όλες τις άλλες θρησκείες, δείχνοντας ένα σύμβολο μιάς συγκεκριμένης όμολογίας». Τον Μάιο του 2005 ο δικαστής Luigi Tosti αρνήθηκε τη διεξαγωγή ακροαματικής διαδικασίας, αν δεν αφαιρούταν ο Σταυρός από την αίθουσα.

Για να αντιληφθούμε καλύτερα την έκταση του θέματος, δεν μπορούμε να παραλείψουμε μιá αναφορά επί των σχέσεων Κράτους – Εκκλησίας στην Ιταλία. Το Σύνταγμα της χώρας κατοχυρώνει αμοιβαία ανεξαρτησία μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας, θεσπίζοντας την ίση μεταχείριση μεταξύ όλων των θρησκευμάτων. Ο Καθολικισμός δεν είναι πλέον η επίσημη θρησκεία του Ιταλικού Κράτους, το οποίο χαρακτηρίζεται κοσμικό. Υπάρχει διαχωρισμός της θρησκείας από κάθε έκφραση του κράτους, δεν γίνονται διακρίσεις των πολιτών λόγω θρησκευμάτων, και γενικά δεν προκρίνεται κάποιο συγκεκριμένο θρησκευμα, αλλά ούτε και η άθεϊα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα: ο Πρωθυπουργός και η Κυβέρνηση δίνουν ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας όρκο ο οποίος δεν περιλαμβάνει θρησκευτικές αναφορές.

Μετά την εξάντληση όλων των δικαστικών βαθμίδων στην Ιταλία, η κα Lautsi στράφηκε πλέον στο ΕΔΔΑ, ένα από τα τμήματα του οποίου έκανε δεκτή την προσφυγή της και της επιδίκασε αποζημίωση λόγω ήθικης βλάβης εκ ποσού 5.000 €. Η Ιταλία αιτήθηκε να παραπεμφθεί το θέμα στην Όλομέλεια του ΕΔΔΑ (Grand Chamber), σύμφωνα με το άρθρο 43 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (έφεξής ΕΣΔΑ), που προβλέπει τη συγκεκριμένη δυνατότητα για θέματα εξαιρετικών και σοβαρών περιπτώσεων. Ουσιαστικά το ΕΔΔΑ δεν κλήθηκε να αποφανθεί κατά πόσον είναι όρθη ή εσφαλμένη η ύπαρξη του Σταυρού στις σχολικές

αίθουσες, αλλά το εάν η Ιταλία με αυτήν της την ενέργεια παραβιάζει τις διατάξεις της ΕΣΔΑ, στην οποία έχει προσχωρήσει.

Η Όλομέλεια στις 18.3.2011 έκρινε ότι δεν υπήρχε παραβίαση του άρθρου 2 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, καθώς και των άρθρων 9 και 14 της ΕΣΔΑ, όπως ισχυριζόταν η προσφεύγουσα ιδιώτης. Ειδικότερα, το άρθρο 2 προβλέπει το δικαίωμα στην εκπαίδευση, καθώς και τον σεβασμό από την πλευρά του κράτους του δικαιώματος των γονέων όπως εξασφαλίσουν αυτή τη μόρφωση και εκπαίδευση των τέκνων τους ή οποιαδήποτε είναι σύμφωνη με τις δικές τους θρησκευτικές και πολιτιστικές πεποιθήσεις. Το άρθρο 9 αφορά τη θρησκευτική ελευθερία, και το άρθρο 14 την απαγόρευση των διακρίσεων. Το ΕΔΔΑ έκρινε ως προς την παραβίαση του άρθρου 2 ότι οι θετικές ενέργειες και οι παραλίψεις στις οποίες πρέπει να προβαίνει το κράτος δεν αφορούν μόνο τη διδασκαλία, αλλά ολόκληρη τη λειτουργία και οργάνωση του σχολικού περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα το συγκεκριμένο θέμα να βρίσκει ξέρισμα στην ΕΣΔΑ, και άρα το Δικαστήριο να έχει αρμοδιότητα επί αυτού. Περαιτέρω, χαρακτήρισε τον Σταυρό ως ένα θρησκευτικό σύμβολο πάνω απ' όλα, απορρίπτοντας τους ισχυρισμούς της Ιταλίας περί συμβόλου αξιών, δημοκρατίας, πολιτισμού και παράδοσης. Ο Σταυρός όμως, κατά το ΕΔΔΑ, αποτελεί ένα παθητικό σύμβολο, ή επίδραση του οποίου στους μαθητές δεν μπορεί να συγκριθεί με μιá διδακτική όμιλία ή συμμετοχή σε θρησκευτικές δραστηριότητες. Στην υπό κρίση υπόθεση δεν υπήρχε σύνδεση του Σταυρού με κάποια υποχρεωτική διδασκαλία περί Χριστιανισμού. Η Ιταλία έχει ανοίξει το σχολικό περιβάλλον και σε άλλες θρησκείες, αφού επιτρέπει στους μαθητές την ένδυση ή τα σύμβολα θρησκευτικού χαρακτήρα, μπορεί να οργανωθεί προαιρετική θρησκευτική εκπαίδευση για όλα

τὰ ἀναγνωρισμένα θρησκευτικά δόγματα, καὶ τὸ τέλος τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ ἐφορτάζεται συχνὰ στὰ σχολεῖα. Τέλος, οἱ γιοὶ τῆς κας Lautsi οὐδέποτε εἶχαν δεχθῆι κάποια ἀναφορὰ ἢ κάποιο εἶδος κατήχησης ἀπὸ τοὺς Καθηγητὲς τους ἀναφορικά μὲ τὸν Σταυρὸ. Καταρρίπτοντας λοιπὸν τὸν ἰσχυρισμὸ περὶ παραβίασης τοῦ ἀρθροῦ 2, τὸ ΕΔΔΑ ἔκρινε ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἀντίστοιχα παραβίαση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας (ἀρθρο 9) ἢ κάποια σχετικὴ διακριτικὴ ἀντιμετώπιση (ἀρθρο 14). Τὸ ΕΔΔΑ ἔκρινε ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μὲ 15/2, καὶ τὴ μειοψηφία νὰ τονίζει ἀφ' ἑνὸς τὴν προβληματικὴ νομοποιοῦσα τῆς διακριτικῆς εὐχέρειας τῆς Ἰταλικῆς Διοίκησης σὲ δύο Βασιλικά Διατάγματα καὶ ὄχι σὲ νομοθετήματα προερχόμενα ἀπὸ δημοκρατικὸς θεσμούς, ἀφ' ἑτέρου ὅτι στόχος τῆς ἐκπαίδευσης πρέπει νὰ εἶναι ἡ δημιουργία ἐνὸς οὐδέτερου καὶ πλουραλιστικοῦ περιβάλλοντος.

Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀξίζει νὰ παρατηρήσουμε τί καθεστῶς ἐπικρατεῖ στὴν Εὐρώπη ἀναφορικά μὲ τὸ θέμα τοῦ Σταυροῦ. Στὴν πλειονότητα τῶν κρατῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης δὲν ὑπάρχουν συγκεκριμένοι κανονισμοί-νόμοι ποὺ νὰ ὀρίζουν τὸ καθεστῶς τοῦ Σταυροῦ στὰ σχολεῖα. Μόνο σὲ Γαλλία, FYROM καὶ Γεωργία ἀπαγορεύεται ἡ ὑπαρξή του. Σὲ Αὐστρία, Πολωνία, Ἰταλία, καθὼς καὶ σὲ ὀρισμένα ὁμοσπονδιακὰ κρατίδια τῆς Γερμανίας ἰσχύει τὸ ἀντίθετο. Στὴ Ρουμανία, τὸ Ἄνωτατο Δικαστήριο ἔκρινε ὅτι ὁ Σταυρὸς μπορεῖ νὰ ὑπάρχει σὲ χώρους ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ θρησκευτικὴ παιδεία ἢ κατὰ τὴ διάρκεια θρησκευτικῶν μαθημάτων. Στὴν Ἰσπανία, τὸ Ἄνωτατο Δικαστήριο τῆς Καστίλλης καὶ Λεὸν ἔκρινε ὅτι τὸ θέμα τοῦ Σταυροῦ ἀφορᾷ τοὺς μαθητὲς καὶ τοὺς γονεῖς κάθε σχολείου ξεχωριστά, καὶ ὅτι ὁ Σταυρὸς θὰ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῆι, ἐφόσον ὑπάρχει ρητὸ αἵτημα ἀπὸ τοὺς γονεῖς.

Στὴν οὐσία του, τὸ θέμα τῆς ὑπαρξης τοῦ Σταυροῦ στὶς σχολικὲς αἵθουσες ἀλλὰ

καὶ σὲ ἄλλες ἐκφάνσεις τοῦ κράτους, ὅπως παραδείγματος χάριν στὰ δικαστήρια, εἶναι ἓνα βαθιὰ πολιτικὸ θέμα, καὶ ὄχι νομικὸ. Ὁ νόμος μπορεῖ νὰ θέσει ἓνα πλαίσιο, μέσα στὸ ὁποῖο ἡ ἐκάστοτε πολιτικὴ βούληση θὰ καθορίζει τὴ θέση τῆς. Ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, ἡ ἀπαγόρευση τῶν διακρίσεων, ὁ σεβασμὸς τῆς διαφορετικότητας καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῆς, ὀρίζουν αὐτὸ τὸ πλαίσιο. Εἶναι ἀρχὲς ποὺ ἀποκτήθηκαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ διαμορφώθηκαν μετὰ ἀπὸ πολλοὺς –καὶ τὶς περισσότερες φορὲς ὄχι ἀναίμακτους– ἀγῶνες. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστιανισμὸς διαμορφώθηκε καὶ βασίζεται σὲ αὐτὲς τὶς ἀξίες. Ἡ σχέση μετὰξὺ Ἐλευθερίας καὶ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἀμφίδρομη. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἡ Εὐρώπη ἀποτελεῖ τὴν κοιτίδα τῆς Δημοκρατίας, τῆς Ἐλευθερίας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μπορεῖ λοιπὸν ὁ Σταυρὸς νὰ ξεκίνησε ὡς ὄργανο βασανιστηρίων καὶ σύμβολο ἐπιβολῆς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, μετεξελίχθηκε ὅμως σὲ θρησκευτικὸ σύμβολο, γὰρ νὰ φθάσει στὴν ἐποχὴ μας νὰ ἀποτελεῖ σύμβολο ἐλευθερίας, παράδοσης καὶ ἀξιών, συνεχίζοντας τὴν πορεία του στὸ μέλλον.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Πηνελόπη Φουντεδάκη, «Σχέσεις κράτους καὶ Ἐκκλησίας στὸν εὐρωπαϊκὸ χώρο», *Τὸ Σύνταγμα. Διμηνιαία Ἐπιθεώρηση Συνταγματικῆς Θεωρίας καὶ Πράξης* 4-5/2000.
2. Χαράλαμπος Παπαστάθης, *Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο*, Σάκκουλας 2003.
3. Ἐταιρεία Νομικῶν Βορείου Ἑλλάδος, *Θρησκευτικὴ Ἐλευθερία καὶ Ἐπικρατοῦσα Θρησκεία*, Σάκκουλας 2000.
4. Κυριάκος Κυριαζόπουλος, *Κράτη καὶ Θρησκευόμενα στὴν ΕΕ*, Σάκκουλας 2007.
5. European Court of Human Rights, "Lautsi and others vs. Italy 30814/06".
6. The European Convention of Human Rights.
7. http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_ita_el.htm
8. <http://sitesearch.corriere.it/forward.jsp?query=Lautsi>
9. <http://ricerca.repubblica.it/repubblica?query=Lautsi&view=repubblica>

ΑΛΕΞΗΣ ΒΛΑΧΟΣ
Δικηγόρος, MSc